

Γυναικεῖος προβληματισμός στόν «Τρίτο Χῶρο»

τῆς Αἴμης Μπακούρου - Σασών

Η Λήδα Παπακωνσταντίνου - Χιούζ δουλεύει μέσα από αυτή τή μορφή τέχνης που λέγεται «Τρίτος χῶρος» και πρόσφατα παρουσίασε τήν τελευταία δουλειά της στήν γκαλερί «Τρία». Στή συνέντευξη που άκολουθει μιλάει γιά τόν «Τρίτο Χῶρο» και τούς δικούς της προβληματισμούς.

Ό χῶρος: μιά μεγάλη αίθουσα στήν γκαλερί «Τρία». Τό πάτωμα σκεπασμένο μέτα τά ξύλινα καρούλια ένος παλιού ψηφαντούργειου. Άναμεσά τους ριγμένες πέτρινες καρδιές. Ό θεατής τά πατάει δλα αυτά και σέ κάθε του βήμα σκοντιάφτει, τά σπρώχνει νά κάνει χώρο γιά τό πόδι του. Στό κέντρο τής αιθουσας ένα μεγάλο «κουτί», κλειστό από παντού. Γιά νά δεις μέσα πρέπει νά βάλεις τό μάτι σου σε μιά από τίς τρύπες - που σάν κλειδαρότρυπες σοῦ αποκαλύπτουν τόν «ίδιωτικό χῶρο» δυό γυναικῶν. Μέσα τό κουτί, είναι χωρισμένο σέ τρια δωμάτια. Στό καθένα από τά δυό άκριανά βρίσκεται κλεισμένη μιά γυναίκα. Τό μεσαίο είναι άδειο, μικρό. Ό κουνός χῶρος. Κάθε μιά έχει διαμορφώσει τό «δικό» της χώρο διαφορετικά. Τό ένα δωμάτιο είναι λευκό. Μέ δαντέλες, καραβάκια χάρτινα, γραφτά κολλημένα στους τοίχους. Ή γυναίκα που' είναι ξαπλωμένη μέσα είναι δλόκληρη πασαλειψμένη μέ μιά άσπρη κρέμα και διαβάζει «Νόρα». Σιγά - σιγά, άρχιζει νά σκικεί τά φύλλα του βιβλίου.

Τό δλλο δωμάτιο είναι μαύρο. Γυμνό. Μόνο ένα τεράστιο στερεοφωνικό μηχάνημα βρίσκεται έκει. Ή γυναίκα που τό «κατοικεί» φοράει μαύρα γυαλιά, έχει τ' αυτιά της κλεισμένα μέ ακουστικά κι ακούει συνέχεια μουσική.

Δέν έπιχειρώ νά περιγράψω πλήρως τό χώρο, γιατί τά στοιχεία που περιλαμβανεις ήταν πολλά, κι δλλωστε τό πιό σημαντικό ήταν δτι δέν είχες μπροστά σου άπλως ένα στημένο χώρο που τόν κοιταγες, άλλα ένα θέαμα ζωντανό, μέ κίνηση και δράση. Οι δυό γυναίκες μέσα στό «δωμάτια» τους ήταν τό πιό δυνατό στριχειο, κι αυτό δύσκολα περιγράφεται, άφοι συνέχεια, μέσα στίς έπτα μέρες που κράτησε ή έκθεση, ουσιαστικά ζύθσαν και έκφραζόντουσαν έκει μέσα, χωρίς προσχεδιασμένο πρόγραμμα. Πράγμα που σημαίνει πώς ή περιγραφή

πού μόλις έκανα άφορούσε άπλως κάποια στιγμή, την στιγμή που πήγα έγω έκει. Οι θεατές πού πήγαν άλλη μέρα ή ωρα, είδαν κάτι άλλο.

Όλη ή δράση βέβαια είχε κάποιο κοινό παρονομαστή: Αφορούσε στό κλειστό δυό γυναικῶν μέσα σ' αυτό τόν ίδιωτικό χώρο που λέγεται σπίτι, τήν άπομόνωσή τους, τίς προσπάθειες έπικοινωνίας, τίς προσπάθειες έπιβίωσης.

Η ίδια ή Λήδα Παπακωνσταντίνου - Χιούζ μᾶς λέει:

«Τρίτος χῶρος» είναι ένας γενικός δρος που συμπεριλαμβάνει μορφές τής τέχνης γνωστές μέχρι τώρα σάν MIMED MEDIA, βίντεο, χάππενινγκ, περφόρμας, κ.ά.».

Βέβαια δλα αυτά είναι γνωστά περισσότερο έχω από τήν Έλλάδα, στόν χώρο τής Ευρώπης και τής Αμερικῆς. Στήν Έλλάδα έχουμε δει ακόμα πολύ λίγη τέτοια δουλειά - ούσιαστικά μᾶς είναι ακόμα σχεδόν άγνωστη. Καθοριστικό στοιχείο του «τρίτου χώρου» είναι δτι ξεφεύγει από τήν παραδοσιακή τέχνη (π.χ. τήν ζωγραφική ή τήν γλυπτική), χρησιμοποιει παράλληλα προβολές ταινιών, ήχο, διαμόρφωση χώρου και δράση, έτσι δστε δ θεατής βρίσκεται άντιμετωπος μέ κάτι πολυδιάστατο, δέχεται πολλά έρεθίσματα. Πέρα δμως από τά μέσα που χρησιμοποιούνται, σημαντικό είναι δτι δλη αυτή ή δουλειά έχει είναι χαρακτήρα πειραματικό - δ καλλιτέχνης ψάχνει ένα καινούριο τρόπο νά προσεγγίσει τόν θεατή κι ένα άλλο έπιπεδο δικής του συμμετοχής στό έργο του.

Ήδη, μέσα από δσα είπα γιά τήν δουλειά τής Λήδας, φαίνεται δτι ή δράση π.χ. δέν είναι μιά παράσταση προγραμματισμένη από πρίν σάν θεατρικό έργο ή παντομίμα, άλλα κάτι που διαμορφώνεται, δημιουργεῖται, τήν ωρα τής έκθεσης. Ξεκινάει βέβαια από ένα βασικό ά-

ξονα - αυτά πόύ θέλει δ καλλιτέχνης νά έκφρασει μέσα από δλόκληρο τό έργο του - άλλα άφήνεται νά δεχεται τίς έπιδράσεις τού περιβάλλοντος. Έτσι, δπως θά δούμε στήν συνέντευξη που άκολουθει, ή μιά από τίς δυό γυναίκες, ή Λήδα, βρέθηκε νά κλαίει ένα δλόκληρο απόγευμα, πιεσμένη από τήν κατάθλιψη πού τής δημιουργούσε δ έγκλεισμός της σέ κενού τό «δικό της» δωμάτιο.

Γιά μᾶς τίς γυναίκες, τό θέμα τής δουλειάς τής Λήδας, και οι άντιδράσεις τής από τή συμμετοχή -ένσωματωσή τής μέσα στό χώρο πού δημιούργησε, δέν μᾶς είναι κάτι άγνωστο. Τά προβλήματα τά δποια διάλεξε νά έκφρασει αποτελούν καθημερινή πραγματικότητα κι ή δπτική τής είναι σίγουρα φεμινιστική. Γι' αυτό και τής ζήτησα νά μού μιλήσει πιό άναλυτικά γιά τήν δουλειά τής - πιστεύω πώς ή έκφραση μιᾶς φεμινιστικής προβληματικής στήν τέχνη είναι κάτι πολύ σημαντικό, που τό βλέπουμε πολύ σπάνια στόν Αθηναϊκό χώρο. ΕΛήδα, τούτη ή δουλειά είναι ή πρώτη πού παρουσιάζεις στήν Έλλάδα;

Α. Όχι. Στήν Αθήνα, είχα παρουσιάσει τό 1974 ένα «περιβάλλον», στήν γκαλερί «Ωρα». Είχα διαμορφώσει τόν χώρο τῶν δυό έπάνω αιθουσῶν τής γκαλερί και τό θέμα μου είχε πάλι σχέση μέ τήν γυναίκα. Στήν πρώτη αιθουσα, πού λειτουργούσε σάν είσοδος πρός τήν δεύτερη, πρόβαλλα συνέχεια στούς τοίχους δυό φίλμ μαζί. Τό ένα έδειχνε μιά σαραντάρα γυναίκα δακτυλογράφο, που χτύπαγε συνέχεια τά πλήκτρα τής μηχανής τής. Στό δεύτερο ήταν πάλι μιά γυναίκα δακτυλογράφος, που φορούσε δμως στό πρόσωπο μιά μάσκα «τέλειας δμορφιάς» μέ κενού τό φοβερό μόνιμο χαμόγελο, τά άψογα βαμένα μάτια, τά ύπεροχα μαλλιά. Άναμεσα παρεμβαλόντουσαν διαφημίσεις από τήν τηλεό-

ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ραση που άπευθυνόντουσαν στις γυναικες - καταναλώτριες. Στους τοίχους πάλι είχα συγκεντρώσει άλλες διαφημίσεις, πάλι μέθεμα τή χρήση της γυναικας για κατανάλωση. Τό πάτωμα ήταν δλο στρωμένο μέτριχες - γυναικεια μαλιά μαζεμένα από κομμωτήρια και τρίχες από κομμωτήρια σκύλων.

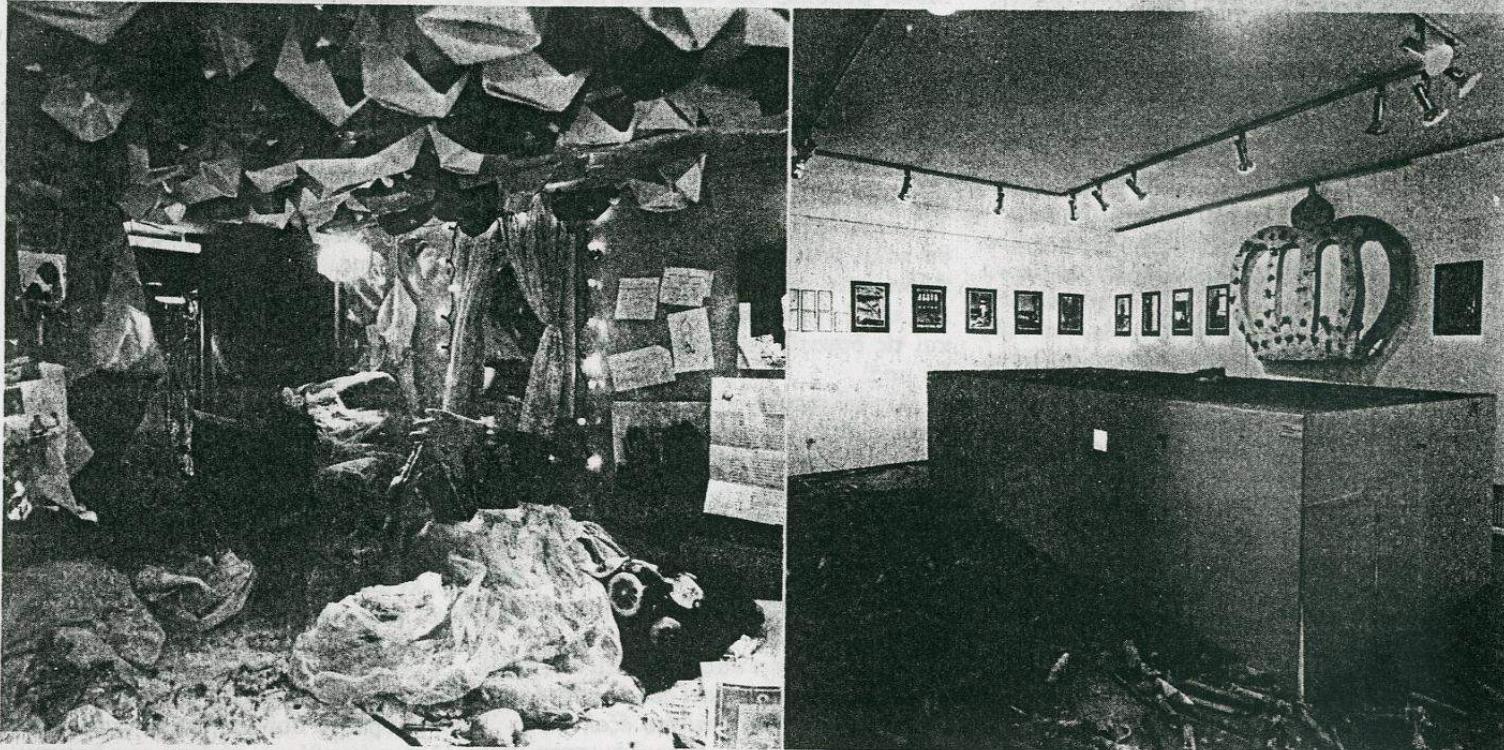
»Τό δεύτερο δωμάτιο ήταν ένα κανονικό δωμάτιο, μ' δλα έκεινα που φτιάχνουν ένα προσωπικό χώρο: κρεβάτι, τραπέζι, καρέκλα, βιβλία, ρούχα.... μόνο που ήταν δλα μουμιοποιημένα, χυμένα στόν γύψο. Μέσα στό λευκό αυτού του δωματίου, μοναδικό χρώμα ήταν μιά πολυποίκιλτη χρυσή μεγάλη κορνίζα.

γιά τήν μορφή που πήρε ή δουλειά σου;

A. "Όχι απλώς τό δι ή έξησα, άλλα τό δι βρέθηκα έκει τό διάστημα από τό 1966-71, που συνέπεσε μέτρην άρχη του φεμινιστικού κινήματος. Έτσι έξησα από κοντά και τίς πρώτες προσπάθειες τῶν γυναικῶν καλλιτεχνῶν νά έκφραστούν, σέ σχέση μ' αυτό τόν προβληματισμό. Πρέπει νά σου πᾶ πώς ένα από τά χαρακτηριστικά του «Τρίτου χώρου» είναι δι ιχησιμοποιεῖται κυρίως από γυναικες, και γιατί είναι μιά κατινούρια μορφή τέχνης, χωρίς τό βάρος μιᾶς «άντρικης» προϊστορίας, άλλα και γιατί σου έπιτρέπει νά δουλέψεις μέτρια - και νά έκφρασεις - συναίσθημα, που είναι άκομα

τό κεντρικό στοιχεῖο, οι φωτογραφίες από τό παλιό υφαντουργεῖο και οι κάρτες έργασίας τῶν έργατριών;

A. Τό υφαντουργεῖο αυτό λειτουργησε κάποτε στής Σπέτσες και τώρα είναι έγκαταλειμμένο. Αυτός δ χώρος ήταν δ μόνος που κάποτε οι γυναικες του νησιού άπασχολήθηκαν παραγωγικά. Αυτό που κράτησα έγω από δημήτη τήν ιστορία είναι δι οι παλιές έργατριες ξαναγύρισαν στά σπίτια τους στά δημοτικά έξακολουθούν νά μένουν κλεισμένες, και, στής κόρες τους τώρα, έξακολουθούν νά μαθαίνουν τά ίδια πράγματα: πῶς νά κεντούν τά προικιά τους και νά περιμένουν τό «καλό παιδί», τόν πρίγκι-

Μέσα της προβαλλόταν ένα έγχρωμο φίλμ, μέτρια περιεχόμενο βγαλμένο από τά «γκράν φινάλε» τῶν ρομαντικῶν έργων: «Έκεινος κι Έκείνη, στό δάσος, μέσα σέ γαλάζιους θάλασσους κτλ., σέ σλόου μόσιον, νά φιλιούνται περιπαθός κτλ.

»Μετά από αυτή τή δουλειά δέν ξαναπαρουσίασα άτομική δουλειά στήν Αθήνα μέχρι σήμερα. «Όλο αυτό τό διάστημα ζούσα και ζω στής Σπέτσες, κι έτσι δούλεψα έκει.

E. Στήν δουλειά σου χρησιμοποιεῖς τήν προσωπική σου έμπειρια σάν γυναικα;

A. Τά πράγματα που κάνω έχουν πάντα μιά άφετηρια βιογραφική -είναι δυνατοί βιογραφικά έκει που η δική μου έμπειρια άκονταπάει τήν έμπειρια τῶν άλλων.

E. Τό γεγονός δι έξησες γιά πέντε χρόνια στήν Άγγλια δέν είναι καθοριστικό

καθοριστικό στής γυναικες. Έγω σταμάτησα νά ζωγραφίζω δταν δέν μέτρια έξυπηρετούσε πιά ή ζωγραφική γιά νά μεταφέρω αυτά που ήθελα. Τώρα αισθάνομαι νά μπορώ νά παντρέψω τήν ίδεα μέτρην φόρμα.

E. Τήν στάση του θεατή τήν θές διαφορετική από δη, θά ήταν άν πήγαινε σέ μιά π.χ. έκθεση ζωγραφικής;

A. Όπωσδήποτε. Εδώ μέσα σχεδόν τόν άναγκάζω νά γίνει πιό ένεργητικός. Είναι έτσι τά πράγματα που πρέπει νά πάρει μερικές βασικές άποφάσεις γιά νά μπορέσει νά συμμετάσχει. Π.χ. γιά νά δει τί γίνεται μέσα στό κοντί πρέπει νά σκύψει νά κοιτάξει μέσα από τό «μάτι». Βρίσκεται έτσι σέ μιά θέση σά νά κρυφοκοιτάει σ' ένα δωμάτιο, κι αυτό δέν είναι εύκολο. Είναι μιά κίνηση άρκετά βεβαρυμένη αυτή, δέν είναι έτσι;

E. Πώς «δένουν» μέτρο κοντί, που είναι

πα του παραμυθιού.

E. Έννοεις δηλαδή πώς ή είσοδος τής γυναικας στήν παραγωγή δέν είναι άρκετή γιά νά ξεφύγει από τόν παλιό της ρόλο, άν δέν συνοδεύεται κι από μιά άλλαγή στόν τρόπο που σκέφτεται;

A. Ναι. Αυτόν τόν τρόπο σκέψης που συνεπάγεται έγκλεισμό και παθητική άναμονή. Σ' δλες τίς φωτογραφίες από τό υφαντουργεῖο υπάρχει μιά γυναικα που δέν είναι έργατρια και κάθεται και κεντάει, κεντάει... Τό κέντημα σχετίζεται μέτρην άναμονή, και μέτρο κλείσιμο στό σπίτι. Σχετίζεται και μέτρην δνειρά τής δλοκήρωσης μέσα από τή δημιουργία οικογένειας, ή μέσα από τόν έρωτα...

E. Ξαναγυρνάμε πάλι στό θέμα του πρίγκιπα, δηλαδή.

ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

A. Ναι. Κι αυτό το θέμα συμβολίζεται σε τουτή τη δουλειά μου μέτοπο μεγάλο άλλα ξεφτισμένο ξύλινο στέμμα, και τά κόκκινα πασουμάκια μπροστά. Είναι λείψανο το στέμμα, άλλα υπάρχει άκομα και στις νεότερες γυναικες, αυτές που βρίσκονται σήμερα στήν παραγωγή. Τά πρότυπα παραμένουν τά ίδια στήν προσωπική μας ζωή. Κι ίσως έτσι νά εντείνεται τό διάδεξο: διχασμός άναμεσα στήν ίδιοτητα της «έργαζόμενης» και τά δσα άναφέρονται στήν προσωπική μας ζωή.

E. Θά θέλα νά μοῦ μιλήσεις και γιά τή διαμόρφωση τοῦ έσωτερικοῦ χώρου τοῦ κουτιοῦ.

A. Ο χώρος χωρίστηκε στά τρία: ένα «δωμάτιο» γιά μένα, ένα γιά τήν Σάλλυ κι ένας χώρος κοινός, στή μέση. Τούς προσωπικούς μας χώρους τούς διαμόρφωσε ή κάθε μιά μας δπως ήθελε. Τόν κοινό χώρο τόν κάναμε κόκκινο –ισως γιατί έγω ήθελα τό δικό μου χώρο λευκό και ή Σάλλυ τόν δικό της μαύρο. Τελικά αυτός δ κόκκινος χώρος μάς άπωθει και τίς δυό μας, κι έτσι, δλες τίς ώρες που έχουμε ζήσει μέσα στό «κουτί», συναντίμαστε ή στό δικό της χώρο ή στό δικό μου.

E. Γιατί σέ διπλωθεῖ δ κόκκινος χώρος;

A. Δέν αισθάνομαι καλά έκει μέσα. Γυνάκια σέ κόκκινο δωμάτιο φέρνει συνειρμούς μπορντέλου. Είναι πολύ βαρειά αισθηση, πολύ καταθλιπτική.

E. Όταν κοιτάζα έγω τόν κόκκινο χώρο δπ' τό μάτι, είδα τά πόδια σου μόνο και είχα μιά αισθηση πορνογραφική.

A. Μόνο που αυτό που λές, γιά τούς άντρες θεατές ίδιαίτερα, ίσχυει όχι μόνο δταν μάς βλέπουν στόν κόκκινο χώρο, άλλα και σέ δποιονδήποτε άπό τούς άλλους δυό. Είναι φοβερό πώς, τό νά βλέπουν μιά γυναίκα σ' ένα χώρο προσωπικό, τό νά κοιτάζουν μιά γυναίκα νά ξαπλώνει, νά διαβάζει, νά ντυνεται, ίδιαίτερα έτσι κλεισμένη στό κλουβί, τούς κάνει αιτόματα νά τήν βλέπουν σάν σεξουαλικό άντικείμενο. «Ακουσα σχόλια χυδαία, πήρα μέχρι και σημειώματα μέχυδαίες προτάσεις άπό άντρες θεατές.

»Πρέπει νά ξέρεις πώς δλα αυτά τά πράγματα, οι άντιδράσεις τοῦ κοινού, μέτεπτρεάζουν πολύ, γιατί άκουω τά πάντα. Μιά δπ' τίς μέρες έπαθα τόση κατάθλιψη που δέν μπορούσα νά κάνω τίποτα δλλο άπ' τό νά κλαίω, συνέχεια.

E. Και τί έκανες γιά νά άμυνθεῖς;

A. Όταν ξέφτιαχνα τόν χώρο μου, ηξέρα ήδη δτι θά ναι δύσκολο νά ζήσω έτσι κλεισμένη έκει μέσα. Βασική μου φροντίδα ήταν νά τόν γεμίσω μέτραγματα που νά μοῦ δίνουν μιά αισθηση δσφάλειας. Στούς τοίχους καρφίτσωσα τά πρώτα ποιήματα που είχα γράψει, γράμματα φύλων άγαπημένων, τέτοια

πράγματα που νά έπικυρώνουν τήν υπαρξη ήδη πάπτης και τρυφερότητας. Νόμιζα πώς αυτά θά άρκούσαν γιά νά μέτρια τηρήσουν ζωντανή, ένεργητική σέ σχέση μέτο περιβάλλον μου. Κι δυως δέν φτάσανε.

E. Τί κάνεις τώρα γιά νά άντιδράσεις στήν αισθηση δτι οι γύρω σέ βλέπουν σάν άντικείμενο, κι έσυ βρίσκεσαι κλεισμένη σ' ένα κλουβί;

A. Σκέφτομαι πώς δέν βρέθηκα άπλως και τυφλά έδω μέσα, πώς είναι κάτι που τό θέλησα έγω, που τό δημιούργησα, και που έχει κάποιο νόημα και γιά μένα άλλα και γιά κείνους που τό βλέπουν. Τελικά, ή αισθηση δτι είμαι δημιουργική, δτι είμαι ένεργητική άπεναντι στό περιβάλλον, μέτριθάσι.

E. Η Σάλλυ τί έκανε μέσα στό δικό της χώρο; Είχε κι έκείνη τά ίδια προβλήματα;

A. Η Σάλλυ κατ' άρχην ήταν πιό προστατευμένη άπό τό περιβάλλον άπό δ, τι έγω. Δέν μιλάει Έλληνικά, κι έτσι δέν καταλάβαινε τά σχόλια τών θεατών. Μετά, φορούσε και τά άκουστικά κι έκουγε μουσική σχεδόν δλη τήν ώρα.

A. (Μιλάει ή Σάλλυ): Όταν σκέφτηκα τό πως ήθελα τόν χώρο μου, είπα δυό πράγματα: Μιά δμορφη θέα κι ένα καθαρό μυαλό. Γιά τήν θέα είχα πάρει μέσα ένα φίλμ μέτοπια, που σκόπευα νά τό προβάλω. Γιά τό καθαρό μυαλό... Τελικά τό φίλμ δέν τό πρόβαλα. Ένιωθα πολύ μόνη. Θύμωσα κι δλας μέτη Λήδα, γιατί ούτε έπικοινωνούσαμε κάν. Λές κι αυτή ή άπομόνωση έπνιξε άκόμα και τίς δυνατότητες έπικοινωνίας μεταξύ μας.

»Τίς τελευταίες μέρες, μοῦ βγήκε μιά έντονη έπιθυμία νά έπικοινωνήσω μέτοπος άνθρωπους άπ' έξω, θά θέλα νά βγω νά τούς σφίξω τό χέρι. Είναι δύσκολο δμως, προσπάθησα άλλα δέν τό άποφάσιζα. Ίσως θά θέλα νά φορέσω καμιά μάσκα στό πρόσωπό μου, τότε θά ταν πιό εύκολο. Θά θέλα νά κάνουμε κάτι μαζί.

E. Άφου τό κουτί σᾶς πνίγει και σᾶς κάνει άντικείμενα, γιατί δέν τό σπάτε τελικά, γιατί δέν βγαίνετε έξω;

A. (Σάλλυ): Ναι, ή τουλάχιστον, νά άνοιξουμε μιά μεγάλη τρύπα, νά μπορούν νά μπαίνουν κι οι άλλοι, νά παίρνουμε δέρα...

E. Σάλλυ, αυτό δέν θά ταν πάλι τό κουτί, μόνο πιό βολικό;

A. (Λήδα): Όχι, δέν είμαστε έτοιμες γιά νά τό σπάσουμε. Αυτή ή δουλειά είναι ή ίστοριά αυτού τού σημείου, κι έτσι έχει σημασία. Μέσα άπ' αυτή θά βγούν καινούρια παράγματα. Ήδη έχω χίλια σχέδια, γιά καινούρια δουλειά.

A.M.S.

«Μέ πιάνει δέος στή σκέψη...»

Έτσι άπαντησε, δταν τή ρώτησα πώς νιώθει, τώρα που πλησιάζουν οι μέρες γιά τήν πρώτη της έμφάνιση, στό άρχασιο θέατρο. Και τό πίστευε, τό νιώθει αυτό που ζει, δπως πιστεύει και νιώθει τό χορό.

»Ήταν θνειρό μου νά ζει έδω, στόν τόπο μου, μέτρια ξένη κομπανία. Ήταν κρυφή μου έπιθυμία νά χορέψω, έδω, στό δικό μου χώρο μαζί μέτριους συναδέλφους. Ξέρεις, ή «Ντάντσα Βίβα», δπως δνόμασε τά κρατικά μπαλέτα τής Καλσρούης, δ χορογράφος τους, Ζερμινάλ Κασσαντό, άποτελείται άπό 30 άτομα, δεκατεσσάρων διαφορετικών έθνοτήτων. Και ξέροντας πώς είμαι ή μόνη έλληνίδα, μέσα σ' δλους αυτούς, ξέροντας πώς τό κοινό μας, θά είναι δικοί μου, συμπατριώτες μου, νιώθω άκομα μεγαλύτερο δέος, τρομαχτικό αισθητικά ευθύνης.

— Νά μιλήσουμε λίγο γιά τήν «Ντάντσα βίβα»;

— Ναι. Και θά ζεια νά άρχισουμε άπ' τήν ψυχή της. Τόν διευθυντή και χορογράφο της, Κασσαντό. Κοντά του θά ζεια, ξμαθα νά άγαπω τό χορό, μέτρια άλλη ξνοια. Πιστεύω πώς στάθηκα πολύ τυχερή που μέτρια άλλεξε νά χορέψω στό μπαλέτο του. Έκεινος μοῦ έδωσε τήν πραγματική εύκαιρια νά δημιουργήσω, κι άπό τότε έδω και τέσσερα χρόνια είναι σάν νά μοῦ μεταγγίζει τό χορό στίς φλέβες μου.

»Ο Ζερμινάλ Κασσαντό, είναι πολύ μεγάλος δάσκαλος που πέρα άπό τό χορό, μπορει νά σοῦ μηήσει, δπως ένας μεγάλος σκηνοθέτης, τή δική του έμπνευση γιά τό χαρακτήρα τής ήρωδας που έρμηνεύεις...

— Ποιοί είναι οι ρόλοι που θά χορέψεις μπροστά στό άθηναϊκό κοινό;

— Τήν πρώτη μέρα, θά χορέψω στά «Νεκρά παιδιά» τού Μάλερ και στήν «7η» τού Μπετόβεν. Στή δεύτερη, άπό τά τέσσερα κομμάτια που θά παρουσιαστούν, μέτρια τόν «Νυμφέα», τού Λαΐντελ, τό «Κονσέρτο γιά δυό πιάνα» τού Μπάρτοκ, τό «Ρεφλέξιον» τού Ντεμπιπούσσυ και τό «Μάγο ζρωτά» τού Ντέ